

บทที่ ๔ พระสาวกโพธิสัตว์

เนื้อหาบทที่ ๔

๑. ความหมายแห่งสาวกโพธิสัตว์
๒. ประเภทแห่งสาวกโพธิสัตว์
๓. อภินิหารและการได้รับพยากรณ์
๔. การบำเพ็ญบารมี
๕. การบำเพ็ญประโยชน์

วัตถุประสงค์

บทนี้ต้องการให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในข้อต่อไปนี้

๑. ความหมายและประเภทของสาวกโพธิสัตว์
๒. การบำเพ็ญบารมีของสาวกโพธิสัตว์
๓. การบำเพ็ญประโยชน์ของพระสาวก

บทที่ ๔ พระสาวกโพธิสัตว์

๔.๑. ความหมาย

พระสาวกโพธิสัตว์ หมายถึง ผู้บำเพ็ญบารมีเพื่อจะตรัสรู้ธรรมตามคำสั่งสอนของ **พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า** เพราะเกิดพุทธภาวะในที่สุดแห่งการพึงพระธรรมเทศนาของพระบรมศาสดา

พระสาวกโพธิสัตว์ บำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้ตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีอภยาศัยและความชำนาญในฤทธิ์ต่างกัน เช่น ชอบสั่งสอนผู้อื่นให้รู้ตามบ้าง ไม่ปรารถนาจะสั่งสอนผู้อื่นบ้าง ชอบอยู่ป่าเป็นวัตรบ้าง ชอบแสดงฤทธิ์บ้าง เป็นต้น

๔.๒. ประเภทแห่งพระสาวกโพธิสัตว์

บรรดาพระโพธิสัตว์ ๓ ประเภทที่กล่าวแล้วนั้น **พระสัมมาสัมโพธิสัตว์ และพระปัจเจกโพธิสัตว์ ย่อมมีได้เฉพาะบุรุษเท่านั้น** สตรีไม่อาจเป็นได้ นอกจากปรารถนาความเป็นบุรุษก่อนการตั้งความปรารถนาจึงจะสำเร็จ

แต่สาวกโพธิสัตว์เท่านั้น ที่เป็นสตรีก็สามารถตั้งจิตปรารถนาได้เลย เพียงแต่ในคัมภีร์ไม่ได้มีกล่าวเป็นพยัญชนะไว้โดยตรง แต่โดยความแล้วมีลักษณะเช่นเดียวกับบุรุษที่ปรารถนาจะเป็นสาวกโพธิสัตว์

ฉะนั้น หากจัดสาวกโพธิสัตว์ตามเพศแล้วก็สามารถจัดได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. บุรุษรัตน์ (ผู้ชายแท้) ที่ปรารถนาจะสร้างบารมีเป็นพระสาวกทำบุญในพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า หรือพระอรหันตสาวกองค์ใดองค์หนึ่ง) แล้วตั้งจิตปรารถนาแล้วได้รับพยากรณ์ ท่านก็เรียกว่า **สาวกโพธิสัตว์**

๒. นาริรัตน (หญิงแท้) ที่ปรารถนาจะสร้างบารมีเป็นพระสาวกทำบุญในพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า หรือพระอรหันตสาวกสาวิกาองค์ใดองค์หนึ่ง) แล้วตั้งจิตปรารถนาแล้วได้รับพยากรณ์ ก็อาจเรียกได้ว่า **สาวิกาโพธิสัตว์**

๑. พระสาวกโพธิสัตว์นี้ ท่านจัดตามความปรารถนาที่จะดำรงตำแหน่งในลักษณะต่าง ๆ ระยะเวลาของการบำเพ็ญบารมีจึงต่างกันไปด้วย สาวกโพธิสัตว์จึงมี ๓ ประเภท คือ

๑. อัครสาวกโพธิสัตว์ ๒. มหาสาวกโพธิสัตว์ ๓. ปกตีสาวกโพธิสัตว์

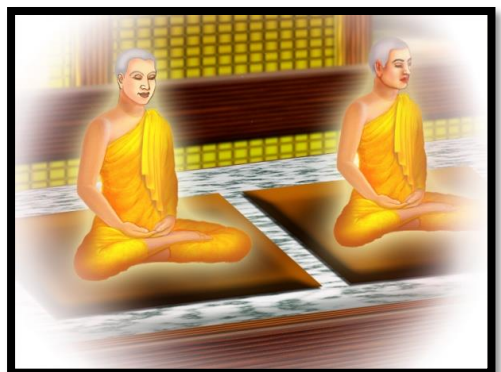
๑. พระอัครสาวกโพธิสัตว์ หมายถึง พระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมียาวนาน **ตลอด ๑ อสงไขยและแสนกัป** เพื่อดำรงอยู่ในตำแหน่งอันเลิศกว่าพระสาวกทั้งปวง เมื่อตรัสรู้แล้วเรียกว่า **พระอัครสาวก** เพราะบรรลุนิพพานอันเลิศกว่าพระสาวกทั้งหลาย โดยถึงที่สุดแห่งสาวกบารมีญาณ

๒. พระมหาสาวกโพธิสัตว์ หมายถึง พระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมี **แสนมหากัป** มีอภินิหารมากกว่าพระสาวกที่เหลือ เมื่อตรัสรู้แล้วเรียกว่า **มหาสาวก** เพราะมีคุณพิเศษเฉพาะที่เลิศกว่าสาวกอื่น ๆ เช่น อนุตตโร จิตฺตํ อนุตตโร ญาณํ อนุตตโร ญาณํ เป็นต้น ที่ท่านเรียกว่า **อสีติมหาสาวก** แม้พระอัครสาวกก็จัดอยู่ในพระมหาสาวกเหล่านี้ด้วยเช่นกัน

๓. พระปกตีสาวกโพธิสัตว์ หมายถึง พระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีแสนมหากัป เมื่อตรัสรู้ธรรมแล้ว มีคุณพิเศษปกติทั่วไปเหมือนกัน ยิ่งหย่อนกว่ากันเล็กน้อยบ้าง เช่น ได้วิชา ๓ วิชา ๘ อภิญญา ๖ ปฏิสัมภิทาญาณ ๔ บางพวกได้ฌานเป็นฌานลาภี บางพวกสิ้นกิเลสอย่างเดียวแต่ไม่ได้ฌาน ไม่มีคุณพิเศษอื่น ๆ

พระพุทธมารดา พระพุทธบิดา พุทธอุปัฏฐากและพระพุทธรูปอื่น ๆ ก็จัดอยู่ในปกตีสาวกโพธิสัตว์เหมือนกัน

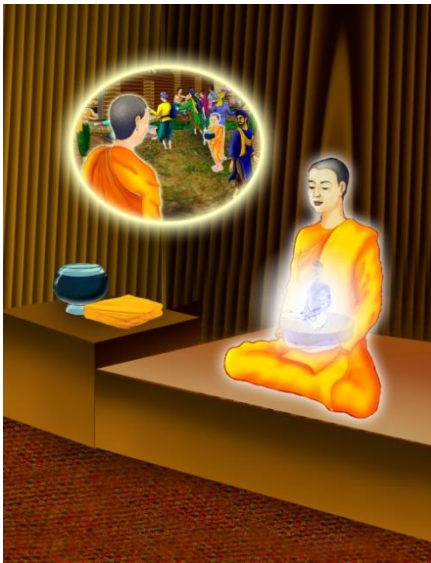
๒. พระสาวิกาโพธิสัตว์นี้ท่านจัดตามความปรารถนาที่จะดำรงตำแหน่งในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งต้องทำอภินิหารต่างกัน แต่ระยะเวลาของการบำเพ็ญบารมีของสาวิกาโพธิสัตว์ทุกประเภทมี

ระยะเวลาโดยประมาณแสนมหากัปเท่ากันอาจยิ่งหย่อนกันเล็กน้อยเท่านั้น สาวิกาโพธิสัตว์จึงมี ๓ ประเภท คือ

๑. อัครสาวิกาโพธิสัตว์ ๒. มหาสาวิกาโพธิสัตว์ ๓. ปกตีสาวิกาโพธิสัตว์

๑. อัครสาวิกาโพธิสัตว์ คือ นาริรัตนผู้บำเพ็ญบารมีเพื่อโพธิญาณ โดยไม่ปรารถนาจะเป็นบุรุษอีกเลย แต่มีอภินิหารเลิศกว่านาริรัตนอื่น ๆ เช่นกับ พระเขมาเถรี และพระอุบลวรรณาเถรี **พระสาวิกาโพธิสัตว์แม่ทั้งสองรูปนั้นเมื่อตรัสรู้แล้ว** ชื่อว่า **อัครสาวิกา** ก็เพราะเป็นผู้ตั้งอยู่ในความเป็นเลิศ ด้วยคุณทุกอย่าง พร้อมทั้งความวิเศษ ด้วยการบรรลুবารมีชั้นอุกฤษฏ์ในปัญญาและสมาธิตามลำดับ ด้วยสัมมาปฏิบัติ ที่เกิดมาช้านาน ไม่ว่างเว้น โดยเคารพ เพราะเป็นผู้มีอภินิหารเกิดแต่**สัมมาทิฐิ (ปัญญา) และสัมมาสมาธิ (ทำฤทธิ์ได้)** นั้น อันเหตุเกิดอานุภาพแห่งการทำที่ดียิ่งของสัมมาทิฐิและสัมมาสมาธิอันเป็นฐานะ โดยเป็นประธานในโพธิปักชียธรรมเหล่านั้นนั้นแล

๒. มหาสาวิกาโพธิสัตว์ คือ นาริรัตนผู้บำเพ็ญบารมีเพื่อโพธิญาณ โดยไม่ปรารถนาจะเป็นบุรุษอีกเลย เช่น พระมหาปชาบดีโคตรมีเป็นต้น เมื่อตรัสรู้แล้ว ชื่อว่า **มหาสาวิกา** เพราะเป็นพระสาวิกายุ้งใหญ่ด้วยคุณวิเศษที่ได้เพราะเป็นผู้ยิ่งใหญ่โดยอภินิหาร และเพราะเป็นผู้ยิ่งใหญ่โดยบุพพระโยค

พระสาวิกาโพธิสัตว์นาริรัตนทั้งหลาย มี พระเขมา พระอุบลวรรณา และกลุ่มของพระมหาปชาบดีโคตรมีแม่ทุกรูปทำศีลสุทธิเป็นต้นให้ถึงพร้อม มีจิตมั่นคงอยู่ในสติปัฏฐาน ๔ เจริญโพชฌงค์ ๗ ตามเป็นจริง ทำกิเลสให้สิ้นไปไม่เหมือนตามลำดับมรรค ดำรงอยู่ในผลอันเลิศก็จริงอยู่ ถึงอย่างนั้นพระชีนาสาวเถรีทั้งหลาย ชื่อว่า**มหาสาวิกา** ก็เพราะเป็นพระสาวิกา ผู้ยิ่งใหญ่ด้วยคุณทั้งหลายมีศีลเป็นต้น เพราะคุณวิเศษอันดียิ่ง สำเร็จแล้วในสันดานของตน **ด้วยความเป็นผู้ยิ่งใหญ่โดยอภินิหารและมีความยิ่งใหญ่โดยบุพพระโยค [บุรพกรรม]** เหมือนคุณวิเศษ ที่ปรารถนา

สำเร็จด้วยความวิเศษแห่งการเจริญบุพภาคของทิวลิปัตตบุคคล โดยสัทธาวิมุตติ และของอุภโตภาควิมุตตบุคคล โดยปัญญาวิมุตติ ฉะนั้น

๓. ปกตีสาวิกาโพธิสัตว์ คือ นารัตน์ผู้บำเพ็ญบารมีเพื่อโพธิญาณ โดยไม่ปรารถนาจะเป็นบุรุษอีกเลย เช่น พระเถรีกา พระติสสา พระวีรา พระธีรา เป็นต้น ที่เหลือเมื่อตรัสรู้แล้ว ชื่อว่า **ปกตีสาวิกา** เพราะมีคุณวิเศษทั่วไปแก่สาวิกา หรือ มีคุณวิเศษเล็กน้อย โดยอภินิหารเป็นต้น ก็พระปกตีสาวิกาเหล่านั้น ไม่นับเหมือนพระอัครสาวิกา และพระมหาสาวิกา ที่แท้พึงทราบว่าเป็นพระปกตีสาวิกาเหล่านั้น มีจำนวนหลายร้อยหลายพัน

๔.๓. อภินิหารและการได้รับพยากรณ์

อภินิหาร คือ ความปรารถนาเริ่มแรกที่สาวกสาวิกาโพธิสัตว์สามารถที่จะได้รับพยากรณ์จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า หรือพระชีนาสพในชาติแรกได้นั้น พระสาวกเหล่านั้นทั้งหมดต้องมีอภินิหารสมบูรณ์ด้วยองค์ประกอบ ๒ อย่าง¹ คือ

๑. อธิการ คือ **การสละอันยิ่งใหญ่** ของพระสาวกโดยมากจะเป็นสละทรัพย์หรือร่างกายในการมอบถวายแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น ถวายทานก่อนเจ็ดวันแล้วตั้งความปรารถนาต่อพระพักตร์พระผู้มีพระภาคเจ้า

๒. จันทะ คือ **ความพอใจ** หมายถึง มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะบรรลุนิพพาน ความหมายของสโมธานธรรม ๒ ประการนี้เช่นเดียวกับที่กล่าวไว้แล้วในสัมมาสัมโพธิสัตว์แล

ตัวอย่างการได้รับพยากรณ์มีปรากฏแต่สาวกสาวิกาผู้ใหญ่เท่านั้น นอกนั้นไม่ปรากฏว่าได้รับพยากรณ์หรือไม่ กล่าวเพียงว่าได้บำเพ็ญบารมีในพระพุทธรูปทั้งหลาย คำว่า พระพุทธรูปทั้งหลาย ท่านเหมารวมทั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และเหล่าพระอนุพุทธเจ้าทั้งหลายด้วย ซึ่งแสดงว่า อาจจะต้องได้รับพยากรณ์โดยตรงจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นได้

¹ พุ. อปทาน อ.ชัคคิสาณสูตร 46/111

ส่วนเหตุให้ปรารถนาเป็นพระสาวกสาวิกากุพุทธเจ้า ก็เป็นเช่นเดียวกัน พระปัจเจกพุทธเจ้านั้นแล

๔.๔. การบำเพ็ญบารมี

ผู้บำเพ็ญบารมีเพียงแต่ชั้น บารมี เรียกว่า บำเพ็ญบารมี ๑๐ ทศ การบำเพ็ญบารมี ๑๐ ทศนี้ ย่อมเป็นสาธารณะกุศลแก่บุคคลทั่วไปที่ปรารถนาสาวกโพธิญาณ ซึ่งได้แก่ อัครสาวกมหาสาวก และ ปกตีสาวกโพธิญาณ ทั้งฝ่ายบุรุษและสตรี

สังคหัตถ์ ๔ คือ ๑. ทาน ๒. ปิยวาจา ๓. อัตถจริยา ๔. สมานัตตตา

อธิษฐานธรรม ๔ คือ ๑. สัจจะ ๒. จาคะ ๓. อุปสมะ ๔. ปัญญา

บุพประโยค บุพจริยา คือ ความเพียรในการบำเพ็ญกรรมฐานที่เคยประพฤตินิชาติ ก่อน ๆ อย่างยิ่งยวดที่เรียกว่า คตปัจจาคตวัตร

ตัวอย่างการสร้างบารมี

การศึกษาถึงวิธีการสร้างบารมีจากประวัติบุคคลผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตมาแล้ว ทำให้เรามั่นใจในการทำความดีที่ได้ผลแน่นอน รวมทั้งได้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ไม่น่าเบื่อ ได้ทั้งวิธีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องของการเกิดเป็นมนุษย์ผู้แสวงหาความสุขที่แท้จริง

ดังนั้น บัณฑิตนักปราชญ์ทั้งหลายจึงนิยมศึกษาและมักอ้างบุคคลดังกล่าวไว้สอนคนยุคหลังกัน เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นผู้รู้ที่แท้จริง เราในฐานะเป็นศาสนิกของท่านผู้รู้ (พุทธะ) ทั้งหลาย จึงควรศึกษาคำสอนของท่านผู้รู้ให้ถ่องแท้ และดำเนินชีวิตตามทางที่ท่านผู้รู้ได้ดำเนินมาแล้ว จึงจะประสพความสุขอย่างแท้จริง ต่อไปนี้เป็นประวัติบุคคลตัวอย่างสมัยพุทธกาลซึ่งถึงที่สุดแห่งความสุขและความสำเร็จในชีวิตแล้ว ศึกษาแล้วกรุณาตอบคำถามท้ายบท

ประวัติการสร้างบารมีของพระอานนท์เถระ

นับถอยหลังจากนี้ไปแสนกัป พระศาสดาพระนามว่า ปทุมุตตระ ทรงอุบัติขึ้นในโลก ได้มีนครของพระองค์ชื่อหังสวดี พระราชบิดาพระนามว่า อานันทะ พระราชมารดาพระนามว่า สุเมธาเทวี พระโอรสตัวได้มีพระนามว่า อุตตรกุมาร พระโอรสตัวนั้นในวันทีพระโอรสประสูติ

เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ ทรงผนวชทรงประกอบความเพียรบรรลुพระสัพพัญญุตญาณโดยลำดับ ทรงเปล่งอุทานว่า *อเนกชาติสัสสาร์* ดังนี้เป็นต้น ยังสัปดาห์หนึ่งให้ล่วงไป ณ โพธิบัลลังก์แล้วทรงดำริว่า เราจักเหยียบบนแผ่นดินดังนี้แล้วทรงย่างพระบาท ทนไถ่นั้นประทุมใหญ่ทำลายแผ่นดินผุดขึ้นแล้ว กลีบของประทุมนั้น ๕๐ คอก เกสร ๓๐ คอก ผักบัว ๑๒ คอก ละอองประมาณ ๔ หม้อน้ำ ก็พระศาสดาได้มีโดยส่วนสูง ๕๘ คอก ระหว่างพระพาหาทั้งสองของพระองค์ ๑๘ คอก พระนาลาฏ ๕ คอก พระหัตถ์และพระบาท ทั้งสอง ๑๑ คอก เมื่อพระศาสดาพอทรงเหยียบที่ผักบัว ๑๒ คอก ด้วยพระบาท ๑๑ คอก ละอองประมาณ ๔ หม้อน้ำผุดพุ่งขึ้นสู่ที่อยู่ประมาณ ๕๘ คอก เร็ยรายดังผงของมโนลิลที่เร็ยราย อาศัยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงปรากฏพระนามว่า พระปทุมุตตระ

พระองค์ได้มีอัครสาวก ๒ รูป คือ พระเทวิละและพระสุชาตะ อัครสาวิกา ๒ คือ นางอมิตาและนางอสมมา อุปัฏฐากชื่อ พระสุมณะ พระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า **ปทุมุตตระ** มีภิกษุแสนรูปเป็นบริวาร ทรงทำการสงเคราะห์พระชนกประทับอยู่ ณ ราชธานีหังสวดี

ส่วนพระกนิษฐา (น้องชาย) ของพระปทุมุตตระนั้น พระนามว่า **สุมณกุมาร** พระราชาได้

พระราชทานบ้านส่วยแก่พระราชกุมารในท้องที่ประมาณ ๒,๐๐๐ โยชน์จากหังสวดีนคร พระสุมณกุมารนั้นบางครั้งบางครั้งเสด็จมาเฝ้าพระชนกและพระศาสดา อยู่มาวันหนึ่งชายแดนกำเริบ สุมณกุมารทรงส่งข่าวให้พระราชบิดาทรงทราบ ว่า ชายแดนกำเริบ พระราชบิดาทรงส่งกลับไปว่า

เราตั้งเธอไว้ ณ ที่นั้นเพราะอะไร พระราชกุมารนั้นเสด็จออกปราบโจรจนสงบ แล้วจึงทรงส่งข่าวให้พระราชบิดาทรงทราบ ว่า โจรสงบแล้ว พระเจ้าข้า พระราชบิดาทรงพอพระทัย ตรัสว่า “*โอรสของเราจะมาโดยเร็วเถิด*”

พระโอรสนั้นได้มีอำมาตย์ประมาณ ๑,๐๐๐ ในระหว่างทาง พระองค์ได้ทรงปรึกษากับอำมาตย์เหล่านั้นว่า พระชนกของเราทรงพอพระทัย หากพระชนกจะพระราชประทานพรแก่เรา

เราจะเอาอะไรดี ลำดับนั้น อำมาตย์บางพวกทูลว่า “ขอพระองค์ จงรับช้าง ม้า ชนบท และแก้ว ๗ ประการเถิด”

อีกพวกหนึ่งทูลว่า “พระองค์เป็นโอรสของผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน ทรัพย์ของพระองค์ก็หาได้ไม่ยาก อนึ่ง แม้พระองค์ได้ทรัพย์แล้วก็ควรสละทรัพย์ทั้งหมดนั้นไป พระองค์ควรทรงถือเอาบุญเท่านั้นไป เพราะฉะนั้น เมื่อพระราชาพระราชประทานพร ขอพระองค์จงทรงรับพรเพื่อบำรุงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระนามว่า ปทุมุตตระ ตลอด ๓ เดือนเถิดพระเจ้าข้า”

พระราชกุมารนั้นตรัสว่า “พวกท่านเป็นกัลยาณมิตรของเรา เราได้มีความคิดนี้เลย ก็พวกท่านทำให้เราเกิดความคิด เราจักทำอย่างนั้น” แล้วเสด็จไปกราบบังคมพระชนก พระชนกทรงทอด แล้วจุมพิตที่พระเศียรตรัสว่า “ลูกรัก พ่อจะให้พรแก่ลูก” ดังนี้ ทูลว่า

“ข้าแต่พระทูลกระหม่อม ดีแล้วพระเจ้าข้า **ข้าพระองค์จะบำรุงพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยปัจจัย ๔ ตลอด ๓ เดือน ประทานการทำความชีวิตไม่ให้เป็นหมัน** ขอพระองค์จงพระราชทานพรนี้แก่ข้าพระองค์เถิด พระเจ้าข้า”

พระราชบิดาตรัสว่า “พ่อไม่อาจให้พรนั้นได้ดอกลูก พ่อจะให้พรอื่น”

พระสุมณราชกุมารทูลว่า “ข้าแต่พระบิดา บรรดาภักษัตริย์ทั้งหลาย ไม่มีพระดำรัสเป็นสอง ขอทูลกระหม่อมพระราชทานพรนั้นแก่ข้าพระองค์เถิด พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ไม่ต้องการพรอย่างอื่น”

พระราชบิดาตรัสว่า “ลูกรัก ธรรมดาพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีพระทัยรู้ได้ยาก หากพระผู้มีพระภาคเจ้าจักไม่ทรงปรารถนา แม่เราให้พรจักมีได้อย่างไร”

พระสุมณราชกุมารนั้นทูลว่า “ข้าแต่พระบิดา ดีละ ข้าพระองค์ จักทราบพระทัยของพระผู้มีพระภาคเจ้า” ดังนี้ แล้วเสด็จไปสู่พระวิหาร

ก็โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นเสวยพระกระยาหารแล้วได้เสด็จเข้าคันธกุฎี พระสุมณราชกุมารนั้นได้ไปยังสำนักของภิกษุทั้งหลาย ซึ่งนั่งอยู่ ณ ปะรำ ภิกษุเหล่านั้นกล่าวกะพระสุมณราชกุมารว่า “ท่านราชบุตร พระองค์เสด็จมาเพื่ออะไร”

พระสุมณราชกุมารตรัสว่า “เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ขอพระคุณเจ้าทั้งหลาย จงแสดงพระผู้มีพระภาคเจ้าแก่ข้าพเจ้าเถิด”

ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า “ท่านราชบุตร พวกอาตมาไม่ได้เฝ้าพระศาสดา ในขณะที่ปรารภนาหนัก”

พระสมณราชกุมารตรัสว่า “พระคุณเจ้า ก็ใครเล่าได้เพื่อจะเฝ้าได้ทันที”

ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า “ท่านราชบุตร พระสมณเถระได้เพื่อจะเฝ้าทันที”

พระสมณราชกุมารตรัสถามว่า “พระคุณเจ้า พระเถระอยู่ที่ไหนขอรับ” แล้วตรัสถามถึงที่พระเถระนั้น จึงได้เสด็จไปไหว้ แล้วตรัสว่า “พระคุณเจ้าขอรับ ข้าพเจ้าปรารภนาจะเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ขอพระคุณเจ้าโปรดแสดงพระผู้มีพระภาคเจ้าแก่ข้าพเจ้าเถิด”

พระเถระกล่าวว่า “มาเถิด ท่านราชบุตร” แล้วพาพระสมณราชกุมารไปพักที่บริเวณพระคันธกุฎี ตัวท่านขึ้นไปสู่พระคันธกุฎี ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า “สมณะ เธอมาเพราะอะไร”

พระสมณเถระกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระราชาโอรสเสด็จมาต้องการเฝ้าพระองค์ พระเจ้าข้า”

ตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุ ถ้าเช่นนั้นเธอจงอุปาสนะเถิด พระเถระได้อุปาสนะแล้ว”

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่งบนอาสนะที่ปูแล้ว พระราชาโอรสถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ทรงได้กระทำการปฏิสันถาร พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า “เธอมาเมื่อไรเล่า” ราชบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระองค์เสด็จเข้าคันธกุฎี แต่ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า พวกเราก็ไม่ได้เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้า ในขณะที่

ปรารภนาแล้วปรารภนาอีกแล้ว ส่งข้าพระองค์ไปหาพระเถระ แต่พระเถระได้ชี้แจงเพียงคำเดียวเท่านั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเถระเห็นจะเป็นผู้โปรดปรานของพระองค์กระมัง พระเจ้าข้า”

พ.ตรัสว่า “ถูกแล้ว กุมาร ภิกษุนั้น เป็นผู้โปรดปรานในศาสนาของเรา”

กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุทั้งหลายกระทำอะไร จึงเป็นผู้โปรดปรานในศาสนาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”

พ.ตรัสว่า “ราชกุมาร บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ จะเป็นผู้โปรดปรานในศาสนาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”

สมณกุमारสร้างวิหารแล้วถวายมหาทานตลอด ๗ วัน

พระกุมารตรัสว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพระองค์ประสงค์จะเป็นผู้โปรดปรานในพระพุทธศาสนา ดุจ พระเถระ ขอพระองค์จงทรงรับนิมนต์อยู่จำพรรษาตลอด ๓ เดือน แก่ข้าพระพุทธเจ้าเถิด พระเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรวจดูว่า “การไป ณ ที่นั้นจะมีประโยชน์หรือหนอ” ทรงเห็นว่า “มี”

จึงตรัสว่า “ราชกุมาร พระตถาคตทั้งหลายย่อมยินดีในสุญญาคาร”

พระกุมารกราบทูลว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพระองค์ทราบแล้ว ข้าแต่พระสุคต ข้าพระองค์ทราบแล้ว” แล้วกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์จะกลับไปก่อนแล้วสร้างที่ประทับ เมื่อข้าพระองค์ส่งข่าวมาแล้ว ขอพระองค์จงเสด็จมาพร้อมด้วยภิกษุแสนรูป”

ครั้นรับปฏิญญาแล้วจึงเสด็จไปเฝ้าพระชนกกราบทูลว่า “ข้าแต่พระบิดา พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงให้ปฏิญญาแก่ข้าพระองค์แล้ว เมื่อข้าพระองค์ส่งข่าวมา ขอพระบิดาพึงส่งพระผู้มีพระภาคเจ้าไปเถิด พระเจ้าข้า” ดังนี้ แล้วถวายบังคมพระชนกเสด็จออกไป สร้างพระวิหารในที่โยชน์หนึ่ง ๆ เสด็จไปทางไกลถึง ๒,๐๐๐ โยชน์ ทรงเลือกสถานที่สร้างวิหารในพระนครของพระองค์ ทอดพระเนตรเห็นสวนของกุฎุมพีชื่อ โสภณะ ทรงซื้อหนึ่งแสน ทรงสละหนึ่งแสน สร้างพระวิหาร ณ พระวิหารนั้น พระสมณราชกุมารทรงสร้างคันธกุฎีแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า และกุฎีที่เร้นลับและมณฑป เพื่อเป็นที่พักกลางคืนและกลางวันของภิกษุที่เหลือ ทำกำแพงล้อมและสร้างซุ้มประตูสำเร็จแล้ว จึงส่งข่าวให้พระชนกทรงทราบ ว่า “กิจของข้าพระองค์สำเร็จแล้ว ขอพระบิดาจงทรงส่งพระศาสดาไปเถิด พระเจ้าข้า”

พระราชาทรงอังคาสพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วกราบทูลว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า กิจของสมณะสำเร็จแล้ว เธอหวังการเสด็จไปของพระองค์”

พระผู้มีพระภาคเจ้ามีภิกษุหนึ่งแสนเป็นบริวาร ประทับอยู่ในพระวิหารทั้งหลายในที่ โยชนหนึ่งโยชนหนึ่งได้เสด็จไปแล้ว พระกุมารทรงสดับว่าพระศาสดากำลังเสด็จมา จึงเสด็จไป ต้อนรับเส้นทางโยชนหนึ่ง ทรงบูชาด้วยของหอมและดอกไม้เป็นต้น ทูลอัญเชิญพระผู้มีพระภาค เจ้าให้เสด็จเข้าไปสู่พระวิหารแล้ว กราบทูลว่า “ข้าแต่พระมหารุณี ขอพระองค์จงทรงรับ สวณชื้อ โสภณะ ซึ่งข้าพระองค์ซื้อมาด้วยทรัพย์หนึ่งแสน สร้างอีกด้วยทรัพย์หนึ่งแสน พระเจ้าข้า” แล้วถวายมอบพระวิหาร

สมณราชกุมารนั้น ในวันเช้าพรหมถวายทานแล้ว ตรัสเรียกโอรสและชายาของพระองค์ และอำมาตย์ทั้งหลายมาแล้ว ตรัสว่า “พระศาสดาพระองค์นี้มาสู่สำนักของเราแต่ไกลทีเดียว หนึ่ง ธรรมดาพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายเป็นผู้หนักในธรรม ไม่เพ่งต่ออาภิส เพราะฉะนั้น เราจะนุ่ง ห่มผ้าสาฎก ๒ ผืน สมาทานศีลแล้วอยู่ ณ ที่นี้แหละตลอด ๓ เดือนนี้ พวกท่านทั้งหลายจง ถวายทานแก่พระชินาสพหนึ่งแสนรูป โดยทำนองนี้แหละตลอด ๓ เดือน”

สมณราชกุมารนั้น ประทับนั่งอยู่ ณ ที่อันมีส่วนเสมอกันกับที่อยู่ของพระสมณเถระ ทรง เห็นข้อวัตรปฏิบัติที่พระเถระกระทำแด่พระผู้มีพระภาคทั้งหมด จึงทรงดำริว่า “พระเถระนี้เป็นผู้ โปรดปรานโดยส่วนเดียวในที่นี้ เราควรปรารภนาฐานันดรของพระเถระนี้เถิด” เมื่อใกล้ถึงวัน ปวารณาเสด็จเข้าไปสู่บ้านทรงบริจาคนาใหญ่ตลอด ๗ วัน ในวันที่ ๗ ทรงตั้งไตรจีวรไว้ ณ ที่ ใกล้เท้าของภิกษุหนึ่งแสนรูป ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ “บุญอันใดที่ข้าพระองค์กระทำแล้ว จำเดิมแต่การสร้างพระ
วิหาร อันมีในระหว่างโยชนหนึ่ง ๆ
ในหนทางบุญอันนั้น ข้าพระองค์มิได้
ปรารภนา สวรรค์สมบัติ มารสมบัติ
และพรหมสมบัติ แต่ปรารภนาความ
เป็นอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าจึงได้
กระทำ” เพราะฉะนั้น จึงกราบทูลว่า
“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ข้า
พระองค์ก็จะพึงเป็นอุปัฏฐากของ

พระพุทธเจ้า ในอนาคต เหมือนพระสมณเถระเกิด” แล้วหมอบถวายบังคมด้วยเบญจางคประดิษฐ์ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสว่า “จิตยิ่งใหญ่ของกุณฑลจกสำเร็จหรือไม่หนอ” ทรงทราบว่ ในอนาคตในภพที่แสนจากนี้ไป พระพุทธเจ้าพระนามว่าโคดมจักทรงอุบัติ สมณะนี้จักเป็นอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น จึงทรงประทานพรว่า

“ขอความปรารถนาที่ตั้งไว้นั้นทั้งหมดแลจงสำเร็จแก่ท่าน ขอความดำริทั้งหลายทั้งปวงจงเต็ม เหมือนดวงจันทร์ในวันเพ็ญ ฉะนั้นเถิด”

พระกุมารทรงสดับดังนั้นจึงดำริว่า ธรรมดาพระพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมมีพระดำรัสไม่เป็นสองดังนี้ ในวันที่สองนั่นเอง ทรงรับบาตรและจีวรของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นแล้ว ได้ทำเป็นอุจฺจทรงดำเนินไปข้างหลัง ๆ

พระกุมารนั้นถวายทานในพุทฺธูปาทนนั้นตลอดหนึ่งแสนปี ทรงไปบังเกิดในสวรรค์ แม้ในครั้งศาสนาของพระพุทธกัสสปก็ได้ถวายผ้าสาฎกเนื้อดี เพื่อรับบาตรของพระเถระผู้เที่ยวไปบิณฑบาตแล้วได้ทรงทำการบูชา ได้ไปบังเกิดบนสวรรค์อีก จุติจากนั้นแล้วได้เป็นพระเจ้าพาราณสี ทรงสร้างบรรณศาลาแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า๘ องค์ ตั้งหม้อน้ำใสดุษฎแก่ผู้มีได้ทรงกระทำการบำรุงด้วยปัจจัย ๔ ตลอดหมื่นปี เหตุเหล่านี้เป็นที่ปรากฏชัดแล้ว

ก็พระสมณราชกุมารนั้น**ทรงบริจาคทานอย่างเดียวตลอดหนึ่งแสนกัป**ทรงบังเกิดในภพดุสิตพร้อมกับพระโพธิสัตว์ของเรา ครั้นจุติจากภพดุสิตนั้นได้ถือปฏิสนธิในพระตำหนักของเจ้าศากยะพระนามว่า อมิตทนะ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกทรงผนวชโดยลำดับ ได้บรรลุลัมมาสัมโพธิญาณแล้วเสด็จสู่กรุงกบิลพัสดุ์โดยเสด็จไปเป็นครั้งแรก แล้วเสด็จออกจากกรุง

กบิลพัสดุ์ เมื่อพระราชกุมารทั้งหลายพากันทรงผนวช เพื่อเป็นบริวารของพระผู้มีพระภาคเจ้าได้เสด็จออกพร้อมกับเจ้าศากยะทั้งหลายมีท่านภททิยะเป็นต้น ทรงผนวชในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่นานนัก ได้สดับธรรมกถาในสำนักของท่านปัญณณมันตานีบุตรแล้วตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล

เมื่อพระผู้มีพระภาคปรินิพพานแล้ว และก่อนสังคายนาพระธรรมวินัยก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ดำรงชีวิตสืบทอดคำสอนของพระศาสดาจนอายุ ๑๒๐ ปี จึงนิพพานกลางอากาศระหว่างแม่น้ำโรหิตี

บุญบุญบารมีสร้างเป็นทีม

ประวัติพระมหากบปิเถระและพระอนิชาเถรี

ในอดีตกาล ท่านพระมหากบปิณะ มีอภินิหารได้ทำไว้แทบบาทมูลของพระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่า **ปทุมุตตระ** ท่องเที่ยวอยู่ในสงสาร เกิดเป็นนายช่างหูกผู้เป็นหัวหน้า ในบ้านช่างหูกแห่งหนึ่งในที่ไม่ไกลแต่กรุงพาราณสี

ครั้งนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้าประมาณพันองค์อยู่ในหิมวันตประเทศ ๘ เดือน อยู่ในชนบท ๔ เดือนอันเป็นฤดูฝน คราวหนึ่ง พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น พักอยู่ในที่ไม่ไกลแต่กรุงพาราณสีแล้วส่งพระปัจเจกพุทธเจ้า ๒ รูปไปยังสำนักพระราชาด้วยคำว่า " ท่านทั้งหลายจงทูลขอหัตถกรรมเพื่อประโยชน์แก่การทำเสนาสนะ " ก็ในกาลนั้น เป็นคราววปมงคลแรกนาขวัญของพระราชา ท้าวเธอทรงสดับว่า " ได้ยินว่า พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายมา " จึงเสด็จออกไปตรัสถามถึงเหตุที่มา แล้วตรัสว่า " ข้าแต่ท่านผู้เจริญ วันนี้ยังไม่มีโอกาส เพราะพรุ่งนี้ ข้าพเจ้าทั้งหลายจะมีการมงคลแรกนาขวัญ, ข้าพเจ้าจักทำในวันที่ ๓ ไม่ทรงอาราธนาพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายไว้เลย เสด็จเข้าไปแล้ว พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายคิดว่า " เราทั้งหลายจักเข้าไปสู่บ้านอื่น " หลีกไปแล้ว

พวกบ้านช่างหูกทำบุญ

ในขณะนั้น ภรรยาของนายช่างหูกผู้หัวหน้า ไปสู่กรุงพาราณสีด้วยกิจบางอย่าง เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น นมัสการแล้วถามว่า " ท่านผู้เจริญ พระผู้เป็นเจ้ามาในกาลมิใช่เวลาเพราะเหตุไร ? " ได้ทราบความเป็นไปนั้นตั้งแต่ต้น เป็นหญิงมีศรัทธา ถึงพร้อมด้วยปัญญา นิมนต์ว่า " ท่านผู้เจริญ ขอท่านทั้งหลายจงรับภิกษาของดิฉันทั้งหลายในวันพรุ่งนี้ "

พระปัจเจก. น้องหญิง พวกเรามีมาก

หญิง. มีประมาณเท่าไร ? เจ้าข้า

พระปัจเจก. มีประมาณพันรูป น้อยหญิง

หญิงนั้นกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ พวกดิฉันมีประมาณพันคน อยู่ในบ้านนี้ คนหนึ่ง ๆ จักถวายภิกษาแด่พระผู้เป็นเจ้ารูปหนึ่ง ๆ ขอท่านทั้งหลาย จงรับภิกษาเถิด, ดิฉันคนเดียวจักให้ทำแม่ที่อยู่แก่ท่านทั้งหลาย”

พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายรับ (อาราธนา) แล้ว นางเข้าไปสู่บ้านปาวร้องว่า “เราเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าประมาณพันองค์ นิมนต์ไว้แล้ว ท่านทั้งหลายจงจัดแจงที่เป็นที่นั่งแด่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย จงจัดอาหารวัตถุทั้งหลายมีข้าวต้มและข้าวสวย เป็นต้น แด่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายเถิด”

แล้วให้สร้างปะรำในท่ามกลางบ้าน ลาดอาสนะไว้ในวันรุ่งขึ้น จึงให้นิมนต์พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายนั่ง อังคาสด้วยโกชนะอันประณีต ในเวลาเสร็จภัตตกิจ จึงพาหญิงทั้งหมดในบ้านนั้น พร้อมกับหญิงเหล่านั้น นมัสการพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายแล้ว รับเอาบัญญัติเพื่อประโยชน์แก่การอยู่ตลอดไตรมาส แล้วปาวร้องชาวบ้านอีกว่า “แม่และพ่อทั้งหลายบุรุษคนหนึ่ง ๆ แต่ตระกูลหนึ่ง ๆ จงถือเอาเครื่องมื้อมีชีวิต เป็นต้น เข้าไปสู่ป่า นำเอาทพัสัณการะมาสร้างที่เป็นที่อยู่ของพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย”

พวกชาวบ้านตั้งอยู่ในถ้อยคำของนางแล้ว คนหนึ่ง ๆ ทำที่แห่งหนึ่ง ๆ แล้วให้สร้างศาลามุงด้วยใบไม้พั่นหลัง พร้อมกับที่พักกลางคืนและกลางวัน แล้วอุปัฏฐากพระปัจเจกพุทธเจ้าผู้เข้าจำพรรษาในบรรณศาลาของตน ๆ ด้วยตั้งใจว่า “เราจักอุปัฏฐากโดยเคารพ เราจักอุปัฏฐากโดยเคารพ”

ในเวลาออกพรรษาแล้ว นางชักชวนว่า “ท่านทั้งหลายจงตระเตรียมผ้าเพื่อจีวรถวาย แด่พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายผู้จำพรรษาในบรรณศาลาของตน ๆ เถิด,” แล้วให้ถวายจีวรมีค่าพันหนึ่งแด่พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ๆ พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายออกพรรษาแล้ว ทำอนุโมทนาแล้วก็หลีกไป

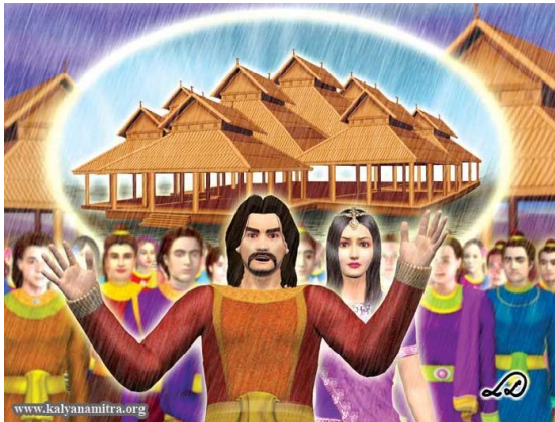
อานิสงส์ทานทำให้เกิดในดาวดึงส์

แม้พวกชาวบ้าน ครั้นทำบุญนี้แล้ว จุติจากอัทธภาพนั้นแล้วเกิดในภพดาวดึงส์ ได้มีนามว่า **คณะเทวบุตรแล้ว** เทวบุตรเหล่านั้น เสวยทิพยสมบัติในภพดาวดึงส์นั้น ในกาลแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า **กัสสปะ** มาเกิดในเรือนของกุมภพินี ในกรุงพาราณสี หัวหน้า

ช่างทุกได้เป็นบุตรของกุกุมพีผู้ใหญ่ ฝ่ายภรรยาของเขา ก็ได้เป็นธิดาของกุกุมพีผู้ใหญ่ เหมือนกัน หญิงเหล่านั้นแม่ทั้งหมด ถึงความเจริญวัยแล้ว เมื่อจะไปสู่ตระกูลสามี ก็ได้ไปสู่เรือนของบุรุษเหล่านั้นนั้นแล

กุกุมพีถวามหาทาน

ต่อมาวันหนึ่ง เขาป่าวร้องการฟังธรรมในวิหาร กุกุมพีเหล่านั้นแม่ทั้งหมด ได้ยินว่า “พระศาสดาจะทรงแสดงธรรม” ปรีษากันว่า “เราทั้งหลายจักฟังธรรม” แล้วได้ไปสู่วิหารกับภรรยา ในขณะที่ชนเหล่านั้นเข้าไปสู่ท่ามกลางวิหาร ฝนได้ตั้งเค้าแล้ว บรรพชิตทั้งหลาย

มีสามเณรเป็นต้น ผู้เป็นกุลุปกะหรือเป็นญาติของชนเหล่าใดมีอยู่ ชนเหล่านั้นก็เข้าไปสู่บริเวณของบรรพชิตเหล่านั้น แต่กุกุมพีเหล่านั้นไม่อาจจะเข้าไปในที่ไหน ๆ ได้ เพราะความที่กุลุปกะหรือญาติเห็นปานนั้นไม่มี ได้ยินอยู่ท่ามกลางวิหารนั่นเอง

ลำดับนั้น กุกุมพีผู้เป็นหัวหน้า จึงกล่าวกะกุกุมพีผู้บริวารเหล่านั้นว่า “ท่านทั้งหลาย จงดูอาการอันน่าเกลียดของพวกเรา ธรรมดากุลบุตรทั้งหลาย ละอายด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้ สมควรแล้ว”

บริวาร. นาย พวกเราจะทำอย่างไรเล่า

กุกุมพี. พวกเราถึงอาการอันน่าเกลียดนี้ เพราะไม่มีสถานที่ซึ่งมีคนคุ้นเคยกัน เราทั้งหมดรวมทรัพย์กันสร้างบริเวณเถาะ

บริวาร. ดีละ นายคนผู้หัวหน้า ได้ให้ทรัพย์พันหนึ่ง ชนที่เหลือให้คนละ ๕๐๐ พวกหนึ่งให้คนละ ๒๕๐ ชนเหล่านั้นรวบรวมทรัพย์นั้นแล้วเริ่ม สร้างบริเวณใหญ่ เพื่อประโยชน์เป็นที่ประทับของพระศาสดาซึ่งมีเรือนยอดพื้นหลังเป็นบริวาร เมื่อทรัพย์ไม่เพียงพอ เพราะความที่นวกกรรม (งานก่อสร้าง) เป็นงานใหญ่ จึงได้ออกอีกคนละกึ่ง จากทรัพย์ที่ตนให้แล้วไปก่อน เมื่อบริเวณเสร็จแล้ว ชนเหล่านั้นเมื่อจะทำการฉลองวิหาร จึงถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขตลอด ๗ วัน แล้วจัดจีวรเพื่อภิกษุสองหมื่นรูป

ภรรยาของกุฎุมพีถวายดอกอังกาบ¹

ฝ่ายภรรยาของกุฎุมพีผู้เป็นหัวหน้า ไม่ทำให้มีส่วนเสมอด้วยชนทั้งหมด ตั้งอยู่ด้วยปัญญาของตน คิดว่า “เราจักบูชาพระศาสดาทำให้ยิ่งกว่าเขา” จึงถือเอาพอบดอกอังกาบ กับผ้าสาฎกมีสีดั่งดอกอังกาบราคาพันหนึ่ง ในเวลาอนุโมทนา บูชาพระศาสดาด้วยดอกอังกาบแล้ววางผ้าสาฎกนั้นไว้ แทบบาทมูลของพระศาสดาตั้งความปรารถนาว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอสรีระของหม่อมฉันจงมีสีดั่งดอกอังกาบนี้แหละในที่หม่อมฉันเกิดแล้ว ๆ และขอหม่อมฉันจงมีนามว่า อโนชา นั้นแล”

พระศาสดาได้ทรงทำอนุโมทนาว่า “จงสำเร็จอย่างนั้นเถิด”

¹ อังกาบ (ชื่อวิทยาศาสตร์: *Barleria cristata* L.; ชื่ออังกฤษ: Philippine violet) มีถิ่นกำเนิดในประเทศอินเดีย เป็นพรรณไม้พุ่มเตี้ย มีลำต้นเป็นข้อ สูงประมาณ 3 ฟุต ใบเป็นรูปหอก โคนและปลายเรียวแหลม ขนาดกว้างประมาณ 4 ซม. ยาวประมาณ 10 ซม. ดอกออกเป็นกระจุก ดอกมีลักษณะเป็นรูปทรงกรวย หรือรูปแตร มีหลายสี เช่น สีม่วง สีม่วงอมชมพู สีม่วงอ่อนสลับม่วงแก่ สีขาว และสีเหลืองอังกาบเป็นไม้ที่ชอบแสงปานกลาง ควรปลูกในดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย ความชื้นปานกลางถึงสูง การขยายพันธุ์ใช้การปักชำกิ่ง

กฎหมายพิจารณาและบริหารเกิดในราชตระกูล

ชนเหล่านั้นแม่ทั้งหมด ดำรงอยู่จนตลอดอายุแล้ว จุติจากอัฐภพนั้นแล้วก็เกิดใน
เทวโลก ในพุทธรูปบาทกาลนี้ จุติจากเทวโลกแล้ว ภูมิพีผู้เป็นหัวหน้าเกิดในราชตระกูล ในกุ
กุฏวดีนคร ถึงความเจริญวัยแล้ว ได้เป็นพระราชอาพาตว่า พระเจ้ามหากัปปิยะ ชนที่เหลือ
เกิดในตระกูลอำมาตย์

ภรรยาของภุมมพิฐุเป็นหัวหน้าเกิดในราชตระกูลในสาครนคร ในมหัศจรรย์ พระนางได้มีพระสิริระเช่นกับสีดอองกานนั้นเทียว พระญาติขานพระนามแก่พระนางว่า “อโนชา” นั้นแล พระนางทรงถึงความเจริญวัยแล้ว ก็ไปสู่พระราชมณเฑียรของพระเจ้ากับปิยะ ได้เป็นพระเทวีมีพระนามว่าอโนชาแล้ว แม้หญิงทั้งหลายที่เหลือเกิดในตระกูลอำมาตย์ทั้งหลาย ถึงความเจริญวัยแล้ว ก็ได้ไปสู่เรือนแห่งบุตรอำมาตย์เหล่านั้นเหมือนกัน ชนเหล่านั้นแม้ทุกคน ได้สวสยสมบัติเช่นกับสมบัติของพระราชา ในกาลใด พระราชาทรงประดับเครื่องอลังการทั้งปวง ทรงช้างเทียวไป ในกาลนั้น แม้ชนเหล่านั้นก็เทียวไปเหมือนอย่างนั้น เมื่อพระราชาเสด็จเทียวไปด้วยม้าหรือด้วยรถ แม้ชนเหล่านั้นก็เทียวไปเหมือนอย่างนั้น ชนเหล่านั้นสวสยสมบัติร่วมกัน ด้วยอาณูภาพแห่งบุญที่ทำร่วมกัน ด้วยประการฉะนี้

ก็มีม้าของพระราชามีอยู่ ๕ ตัว คือ “ม้าชื่อพละ ๑ พลวหนะ ๑ ปุปะพะ ๑ ปุปะผวหนะ ๑ สุปัตตะ ๑ บรรดาม้าเหล่านั้น ม้าชื่อสุปัตตะ พระราชาทรงเอง ม้า ๔ ตัวนอกนี้ได้พระราชทานแก่พวกม้าใช้ เพื่อประโยชน์นำข่าวสารมา

พระราชโอรสให้สืบข่าวพระรัตนตรัย

พระราชำให้มำใช้เหลำนั้ บริโภคแต่เข้ำตรู้แล้ว ทรงส่งไปด้วพระดำรัสว่ำ “พวกทำนไปเกิดเหี้ยวไป ๒ หรือ ๓ โยชนั้แล้วทรบว่ำ พระพุทท พระธรรม หรือ พระสงฆ์อุบติแล้ว จงนำข่วที่ให้เกิดสุขมำแก่เรำ” มำใช้เหลำนั้ ออกโดยประตู่ห้้ง ๔ เหี้ยวไปได้ ๒-๓ โยชนั้ไม่ได้ข่วแล้วก็กลับ

พระราชินีได้ข่าวพระรัตนตรัยจากพ่อค้าม้า

ต่อมาวันหนึ่ง พระราชาทรงม้าชื่อสุปัตตะ อันอำมาตย์พันหนึ่งแวดล้อม เสด็จไปพระราชอุทยาน ทอดพระเนตรเห็นพวกพ่อค้าประมาณ ๕๐๐ ผู้มีร่างกายอ่อนเปลี้ยกำลังเข้าสู่ พระนคร แล้วทรงดำริว่า “ชนเหล่านี้ลำบากในการเดินทางไกล เราจักได้พึ่งชาวตี่อย่างหนึ่งจาก

สำนักแห่งชนเหล่านี้เป็นแน่” จึงรับสั่งให้เรียกพ่อค้าเหล่านั้นมาแล้วตรัสถามว่า “ท่านทั้งหลาย มาจากเมืองไหน ?”

พ่อค้า. พระเจ้าข้า พวกข้าพระองค์มาจากนครชื่อสาวตติซึ่งมีอยู่ในที่สุดประมาณ ๑๒๐ โยชน์ แต่พระนครนี้

พระราชา. ก็ชาวอะไร ๆ อุบัติขึ้นในประเทศของพวกท่านมีอยู่หรือ ?

พ่อค้า. พระเจ้าข้า ชาวอะไร ๆ อย่างอื่นไม่มี แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแล้ว

พระราชามีพระสรีระอันปีติมีวรรณะ ๕ ถูกต้องแล้ว ในทันใดนั้นนั่นเอง ไม่อาจเพื่อกำหนดอะไร ๆ ได้ ทรงยับยั้งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วตรัสถามว่า “พวกท่านกล่าวอะไร ? พ่อ”

พวกพ่อค้ากราบทูลว่า “พระเจ้าข้า พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแล้ว” แม้ครั้งที่ ๒ แม้ครั้งที่ ๓ พระราชาก็ทรงยับยั้งอยู่เหมือนอย่างนั้น ในวาระที่ ๔ ตรัสถามว่า “พวกท่านกล่าวอะไร พ่อ” เมื่อพ่อค้าเหล่านั้นกราบทูลว่า “พระเจ้าข้า พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแล้ว” จึงตรัสว่า “พ่อทั้งหลาย เราให้ทรัพย์แก่พวกท่านแสนหนึ่ง” แล้วตรัสถามว่า “ชาวอะไร ๆ แม้อีก มีอยู่หรือ พ่อ”

พวกพ่อค้ากราบทูลว่า “มีอยู่ พระเจ้าข้า พระธรรมอุบัติขึ้นแล้ว” พระราชาทรงสดับแม้นั้นแล้ว ทรงยับยั้งอยู่ตลอด ๓ วาระโดยนัยก่อนนั้นแล ในวาระที่ ๔ เมื่อพวกพ่อค้ากราบทูลบวว่า “ธมฺโม” จึงตรัสว่า “แม่ในเพราะบทนี้ เราให้ทรัพย์แก่พวกท่านแสนหนึ่ง” แล้วตรัสถามว่า “ชาวแม้อีก มีอยู่หรือ พ่อ”

พวกพ่อค้ากราบทูลว่า “พระเจ้าข้า มีอยู่ พระสังฆรัตนะอุบัติขึ้นแล้ว” พระราชาทรงสดับแม้นั้นแล้วทรงยับยั้งอยู่ตลอด ๓ วาระอย่างนั้นเหมือนกัน ในวาระที่ ๔ เมื่อพวกพ่อค้ากราบทูลบวว่า “สงฺโฆ” จึงตรัสว่า “แม่ในเพราะบทนี้ เราให้ทรัพย์แก่พวกท่านแสนหนึ่ง” แล้วทรงเล็ดดูอำมาตย์พ้นหนึ่งตรัสถามว่า “พ่อทั้งหลาย พวกท่านจักทำอะไร ? ”

อำมาตย์. พระเจ้าข้า พระองค์จักทรงทำอะไรเล่า ?

พระราชา. พ่อทั้งหลาย เราได้สดับว่า “พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแล้ว พระธรรมอุบัติขึ้นแล้ว พระสงฆ์อุบัติขึ้นแล้ว จักไม่กลับอีก เราจักอุทิศต่อพระศาสดาไปบวชในสำนักของพระองค์”

อำมาตย์. แม้ข้าพระองค์ทั้งหลาย ก็จักบวชพร้อมด้วยพระองค์พระเจ้าข้า

พระราชอาออกผนวชพร้อมกับอำมาตย์

พระราชารับสั่งให้เจ้าพนักงานอาลักษณ์จารึกอักษรลงในแผ่นทองแล้ว ตรัสกะพวกพ่อค้าว่า “พระเทวีพระนามว่า อโนชา จักพระราชทานทรัพย์ ๓ แสนแก่พวกท่าน ก็แลพวกท่านพึงทูลอย่างนี้ว่า ได้ยินว่า พระราชาทรงสละความเป็นใหญ่ถวายพระองค์แล้ว พระองค์จึงเสวยสมบัติตามสบายเถิด ก็ถ้าพระเทวีจักตรัสถามพวกท่านว่า พระราชาเสด็จไปที่ไหน ? พวกท่านพึงทูลว่า “พระราชาตรัสว่า จักบวชอุทิศพระศาสนา แล้วก็เสด็จไป”

แม้อำมาตย์ทั้งหลายก็ส่งข่าวไปแก่ภรรยาของตน ๆ อย่างนั้นเหมือนกัน พระราชาทรงส่งพวกพ่อค้าไปแล้ว อันอำมาตย์พันหนึ่งแวดล้อมเสด็จออกไปในขณะนั้นนั้นแล

ในวันนั้น แม้พระศาสนาเมื่อทรงตรวจดูสัตว์โลกในกาลใกล้รุ่งได้ทอดพระเนตรเห็นพระเจ้ามหากัปปิยะพร้อมทั้งบริวาร ทรงดำริว่า “พระเจ้ามหากัปปิยะนี้ ได้ทรงสดับความที่รัตนะ ๓ อุบัติขึ้นแต่สำนักของพวกพ่อค้าแล้ว ทรงบูชาค่าของพ่อค้าเหล่านั้นด้วยทรัพย์ ๓ แสนทรงสละราชสมบัติ อันอำมาตย์พันหนึ่งแวดล้อม ทรงประสงค์เพื่อจะผนวช อุทิศเรา จักเสด็จออกไปในวันพรุ่งนี้ ท้าวเธอพร้อมทั้งบริวารจักบรรลुพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย เราจักทำการต้อนรับท้าวเธอ” ดังนี้แล้ว ในวันรุ่งขึ้น ทรงบาตรและจีวรด้วยพระองค์เองทีเดียว เสด็จต้อนรับสิ้นทาง ๑๒๐ โยชน์ ดูพระเจ้าจักรพรรดิทรงต้อนรับกำนันนั้น ประทับนั่งเปล่งพระรัศมี มีวรรณะ ๖ ภายใต้โคนต้นนิโครธริมฝั่งแม่น้ำจันทกาคานที

ฝ่ายพระราชเสด็จมาถึงแม่น้ำแห่งหนึ่งแล้ว ตรัสถามว่า “นี่ชื่อแม่น้ำอะไร”

อำมาตย์. “ชื่ออารวปัจจัยานที พระเจ้าข้า”

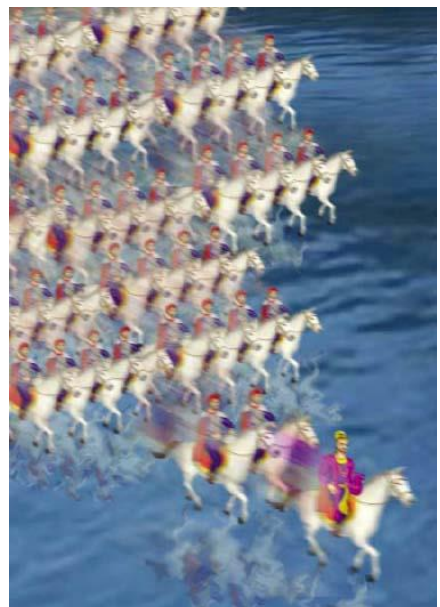
พระราช. “พ่อทั้งหลาย แม่น้ำนี้ประมาณเท่าไร ?

อำมาตย์. “โดยลี้กาคาตหนึ่ง โดยกว้าง ๒ คาต พระเจ้าข้า”

พระราช. “ก็ในแม่น้ำนี้ เรือหรือแพมีไหม”

อำมาตย์. “ไม่มี พระเจ้าข้า”

พระราชตรัสว่า “เมื่อเราทั้งหลายมัวหายานมีเรือเป็นต้น ขาดีย่อมนำไปสู่ชรา ขราย่อมนำไปสู่มรณะ เราไม่มีความสงสัย ออกบวชอุทิศพระรัตนตรัย ด้วย

อาณาจักรแห่งพระรัตนตรัยนั้น น้ำนี้ อย่าได้เป็นเหมือนน้ำเลย” ดังนี้แล้ว ทรงระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ระลึกถึงพุทธานุสติว่า

“แม่เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นี้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า” เป็นต้น พร้อมทั้งบริวารเสด็จไปบนหลังน้ำด้วยม้าพันธหนึ่ง ม้าสินธพทั้งหลายก็วิ่งไป **ดุจวิ่งไปบนหลังแผ่นดิน ปลายก็บักไม่เปียก**

พระราชาเสด็จข้ามแม่น้ำแล้ว เสด็จไปข้างหน้า ทอดพระเนตรเห็นแม่น้ำอื่นอีก จึงตรัสถามว่า “แม่น้ำนี้ชื่ออะไร ?”

อำมาตย์. “ชื่อนี้ลวาทนานที พระเจ้าข้า”

พระราชา. “แม่น้ำนี้ประมาณเท่าไร ?

อำมาตย์. “ทั้งส่วนลึก ทั้งส่วนกว้าง ประมาณถึงโยชน์พระเจ้าข้า”

คำที่เหลือก็เช่นกับคำก่อนนั้นแล

ก็พระราชา ทอดพระเนตรเห็นแม่น้ำนั้นแล้ว ทรงระลึกถึงธรรมานุสติว่า “พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว” เป็นต้นเสด็จไปแล้ว ครั้นเสด็จข้ามแม่น้ำแม่น้ำนั้นไปได้แล้ว ทอดพระเนตรเห็นแม่น้ำอื่นอีก จึงตรัสถามว่า “แม่น้ำนี้ชื่ออะไร ?”

อำมาตย์. “แม่น้ำนี้ชื่อว่าจันทกาคานที พระเจ้าข้า”

พระราชา. “แม่น้ำนี้ประมาณเท่าไร ?

อำมาตย์. “ทั้งส่วนลึก ทั้งส่วนกว้าง ประมาณโยชน์หนึ่ง พระเจ้าข้า”

คำที่เหลือก็เหมือนกับคำก่อนนั้นแล

ส่วนพระราชาทอดพระเนตรเห็นแม่น้ำนั้นแล้ว ทรงระลึกถึงสังฆานุสติว่า “พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว” เป็นต้น เสด็จไปแล้ว ก็เมื่อเสด็จข้ามแม่น้ำนั้นไปได้ทอดพระเนตรเห็นพระรัศมีมีวรัณณะ ๖ แต่พระสรีระของพระศาสดา กิ่งค่าคบ และใบแห่งต้นนิโครธ ได้เป็นราวกะว่าสำเร็จด้วยทองคำ

พระราชาและอำมาตย์ได้บรรลุคุณวิเศษ

พระราชาทรงดำริว่า “แสงสว่างนี้ ไม่ใช่แสงจันทร์ ไม่ใช่แสงอาทิตย์ ไม่ใช่แสงสว่างแห่งเทวดา มาร พรหม นาค ครุฑ เป็นต้นผู้ใดผู้หนึ่ง เราอุทิศพระศาสดามาอยู่ จักเป็นผู้อันพระมหาโคดมพุทธเจ้าทรงเห็นแล้วโดยแน่แท้” ในทันใดนั้นนั้นแล ท้าวเธอเสด็จลงจากหลังม้าทรงนอน

พระสรีระ เข้าไปเฝ้าพระศาสดา ตามสายพระรัศมี เสด็จเข้าไปภายในแห่งพระพุทธรัศมี รวากะ ว่าตาลงไปในมโนสิลารส ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว ประทับนั่ง ณ ส่วนข้างหนึ่งพร้อมกับ อำมาตย์พันหนึ่ง พระศาสดาทรงแสดงอนุปพุทธานุภาพแล้ว ในเวลาจบเทศนาพระราชาร่วมด้วย บริวาร ตั้งอยู่แล้วในโศดาปัตติผล ลำดับนั้นชนเหล่านั้นทั้งหมด ลูกขึ้นทูลขอพรพาแล้ว

พระศาสดาทรงไคร่ครวญว่า “บาตรจีวรสำเร็จแล้วด้วยฤทธิ์ของกุลบุตรเหล่านี้ จักมา หรือหนอแล ?” ทรงทราบว่ “กุลบุตรเหล่านี้ได้ถวายจีวรพันผืน แต่พระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์ ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าพระนามว่า กัสสปะ ได้ถวายจีวรสองหมื่น แม้แก่ภิกษุสองหมื่นรูป ความมาแห่งบาตรและจีวรอันสำเร็จแล้วด้วยฤทธิ์ของกุลบุตรเหล่านี้ ไม่น่าอัศจรรย์” ดังนี้แล้ว ทรงเหยียดพระหัตถ์ขวา ตรัสว่า “ท่านทั้งหลายจงเป็นภิกษุมาเถิด ท่านทั้งหลายจงประพฤติ พรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด” ทันใดนั้นนั่นเองกุลบุตรเหล่านั้นเป็นรวากะพระเถระ มีพรรษาตั้ง ๑๐๐ ทรงบริวาร ๘ เหาะขึ้นสู่เวหาส กลับลงมาถวายบังคมพระศาสดานั่งอยู่แล้ว

พระนางอโนชาเทวีเสด็จออกผนวช

ฝ่ายพ่อค้าเหล่านั้นไปสู่ราชตระกูลแล้ว ให้เจ้าหน้าที่กราบทูลข่าวที่พระราชาทรงส่งไป เมื่อพระเทวีรับสั่งว่า “จงมาเถิด” เข้าไปถวายบังคมแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ส่วนข้างหนึ่ง ลำดับนั้น พระเทวีตรัสถามพ่อค้าเหล่านั้นว่า “พ่อทั้งหลาย พวกท่านมาเพราะเหตุอะไร ?”

พ่อค้า. “พระราชาทรงส่งพวกข้าพระองค์มายังสำนักของพระองค์นี้ว่า “ขอพระราชทาน ทรัพย์ ๓ แสนแก่พวกข้าพระองค์”

พระเทวี. “พ่อทั้งหลาย พวกท่านพูดมากเกินไป พวกท่านทำอะไร แก่พระราชา พระราชาทรงเลื่อมใสในอะไรของพวกท่านจึงรับสั่งให้พระราชทานทรัพย์มีประมาณเท่านี้ ?”

พ่อค้า. “พระเจ้าข้า อะไร ๆ อย่างอื่น พวกข้าพระองค์มิได้ทำ แต่พวกข้าพระองค์ได้ กราบทูลข่าวแด่พระราชา”

พระเทวี. “พ่อทั้งหลาย ก็พวกท่านสามารถบอกแก่เราบ้างได้ไหม”

พ่อค้า. “ได้ พระเจ้าข้า”

พระเทวี. “พ่อทั้งหลาย ถ้ากระนั้น พวกท่านจงบอก”

พ่อค้า. “พระเจ้าข้า พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแล้วในโลก”

แม้พระเทวีทรงสดับค่านั้นแล้ว มีพระสรีระอันปีติถูกต้องแล้วโดยนัยก่อนนั้นแล ทรงกำหนดอะไร ๆ ไม่ได้ถึง ๓ ครั้ง ในวาระที่ทรงสดับพบว่า “พุทฺโธ” แล้วจึงตรัสว่า “พ่อทั้งหลาย ในเพราะบทนี้ พระราชาพระราชทานอะไร ?

พ่อคำ. “ทรัพย์แสนหนึ่ง พระเจ้าข้า”

พระเทวี. “พ่อทั้งหลาย พระราชาทรงสดับข่าวเห็นปานนี้แล้วพระราชทานทรัพย์แสนหนึ่งแก่ท่านทั้งหลาย ชื่อว่าทรงกระทำไม่สมกันเลย แต่เราจะให้แก่พวกท่าน ๓ แสน ในเพราะของกำนัลอันขัดสนของเรา ข่าวอะไรอีก ? ที่ท่านทั้งหลายกราบทูลแล้ว”

พ่อคำเหล่านั้นกราบทูลข่าว ๒ อย่าง แม้อีกว่า “ข่าวอย่างนี้ แลอย่างนี้”

พระเทวีมีพระสรีระอันปีติถูกต้องแล้ว โดยนัยก่อนนั้นแล ทรงกำหนดอะไร ๆ ไม่ได้ถึง ๓ ครั้ง ในครั้งที่ ๔ ทรงสดับอย่างนั้นเหมือนกันแล้ว รับสั่งให้พระราชทานทรัพย์ครั้งละ ๓ แสน พ่อคำเหล่านั้น ได้ทรัพย์ทั้งหมดเป็น ๑๒ แสน ด้วยประการฉะนี้

ลำดับนั้น พระเทวีตรัสถามพ่อคำเหล่านั้นว่า “พ่อทั้งหลายพระราชาเสด็จไปไหน ?

พ่อคำ. “พระเจ้าข้า พระราชารับสั่งว่า ‘เราจักบวชอุทิศพระศาสนา’ แล้วก็เสด็จไป”

พระเทวี. “ข่าวอะไร ? ที่พระองค์พระราชทานแก่เรา”

พ่อคำ. “นัยว่า พระองค์ทรงสละความเป็นใหญ่ทั้งหมด ถวายพระองค์ นัยว่า พระองค์จึงเสวยสมบัติตามพระประสงค์เกิด”

พระเทวี. “ก็พวกอำมาตย์ไปไหน ? พ่อ”

พ่อคำ. “แม่อำมาตย์เหล่านั้นกล่าวว่า ‘เราจักบวชกับพระราชาเหมือนกัน’ แล้วก็ไป พระเจ้าข้า”

พระนาง รับสั่งให้เรียกภรรยา ของอำมาตย์เหล่านั้นมาและตรัสว่า “แม่ทั้งหลาย สามีของพวกเจ้า กล่าวว่า ‘เราจักบวชกับพระราชา’ แล้วก็ไป พวกเจ้าจักทำอย่างไร ?”

หญิง. “พระเจ้าข้า ก็ข่าวอะไร ? ที่พวกเขาส่งมาเพื่อพวกหม่อมฉัน”

พระเทวี. “ได้ยินว่า อำมาตย์เหล่านั้น สละสมบัติของตน ๆ แก่พวกเจ้าแล้ว ได้ยินว่า พวกเจ้าจงบริโภคสมบัตินั้นตามชอบใจเกิด”

หญิง. “ก็พระองค์จักทรงทำอย่างไรเล่า ? พระเจ้าข้า”

พระเทวี. “แม่ทั้งหลาย ที่แรก พระราชานั้นทรงสดับข่าวแล้วประทับยืนในหนทางเที่ยว ทรงบูชาพระรัตนตรัยด้วยทรัพย์ ๓ แสน ทรงสละสมบัติดุจก้อนน้ำลาย ตรัสว่า เราจักบวช แล้วเสด็จออกไป ส่วนเราได้ฟังข่าวพระรัตนตรัยแล้ว บูชาพระรัตนตรัยด้วยทรัพย์ ๕ แสน ก็แล ชื่อว่าสมบัตินี้ มิได้นำทุกข์มาแต่พระราชานั้น ย่อมเป็นเหตุนำทุกข์มาแม่แก่เรา เหมือนกัน ใครจักคุกเข่ารับเอาก้อนน้ำลายที่พระราชาทรงบ้วนทิ้งแล้วด้วยปากเล่า ? เราไม่ต้องการด้วยสมบัติ แม่เราก็จักไปบวชอุทิศพระศาสนา”

หญิง. “พระเจ้าข้า แม่พวกหม่อมฉันก็จักบวชกับพระองค์เหมือนกัน”

พระเทวี. “ถ้าพวกเจ้าอาจ ก็ดีละแม่”

หญิง. “อาจ พระเจ้าข้า.”

พระเทวี ตรัสว่า “ถ้ากระนั้น พวกเจ้าจงมา” ดังนี้แล้ว รับสั่งให้เทียมรถพนักัน เสด็จ ขึ้นรถออกไปกับหญิงเหล่านั้น ทอดพระเนตรเห็นแม่น้ำสายที่หนึ่งในระหว่างทาง ตรัสถาม เหมือนพระราชาทรัสถามแล้วเหมือนกัน ทรงสดับความเป็นไปทั้งหมดแล้ว ตรัสว่า “พวกเจ้า จงตรวจดูทางเสด็จไปของพระราชา”

เมื่อหญิงเหล่านั้นกราบทูลว่า “พวกหม่อมฉันไม่เห็นรอยเท้าม้าสินธพ พระเจ้าข้า” ทรง ดำริว่า “ชะรอย พระราชาจักทรงทำสักงกิจริยาว่า ‘เราออกบวชอุทิศพระรัตนตรัย’ แล้วเสด็จไป ถึงเราก็ออกบวชอุทิศพระรัตนตรัย ด้วยอาณูภาพแห่งพระรัตนะเหล่านั้นนั่นแล ขอน้ำนี้อย่าได้ เป็นเหมือนน้ำเลย” ดังนี้แล้ว ทรงระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ทรงส่งรถพนักันไป น้ำได้เป็นเช่น กับหลังแผ่นดิน ปลายเพลและเกลียววงแห่งล้อก็ไม่เปียกเลย พระเทวีเสด็จข้ามแม่น้ำทั้งสอง แม่นอกนี้ไปได้ โดยอุบายนั้นเหมือนกัน

พระศาสดาทรงทราบความเสด็จมาของพระเทวี ได้ทรงทำโดยประการที่ภิกษุทั้งหลาย ผู้นั่งอยู่ในสำนักของพระองค์ ไม่ปรากฏได้

แม่พระเทวีเสด็จไปอยู่ ๆ ทอดพระเนตรเห็นพระรัศมีพุ่งออกจากพระสรีระของพระ ศาสดา ทรงดำริอย่างนั้นเหมือนกัน แล้วเสด็จเข้าไปเฝ้าพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว ประทับยืน อยู่ ณ ส่วนข้างหนึ่ง ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้ามหากัปปิระ เสด็จออกผนวช อุทิศพระองค์ ท้าวเธอชะรอยจะเสด็จมาในที่นี้แล้ว ท้าวเธอประทับอยู่ที่ไหน ? พระองค์ไม่ทรง แสดงแม่แก่พวกหม่อมฉันบ้าง”

พระศาสดาตรัสว่า “ท่านทั้งหลายจงนั่งก่อน จักเห็นพระราชาในที่นี้เอง” หญิงเหล่านั้นแม้ทุกคน มีจิตยินดี นั่งแล้ว ด้วยคิดว่า “นับว่า พวกเราที่นั่งในที่นี้แหละ จักเห็นพวกสามี”

พระศาสดาตรัสอนุพพิกขาแล้ว ในเวลาจบเทศนาพระนางอโนชาเทวี พร้อมทั้งบริวาร บรรลุโสดาปัตติผลแล้ว

พระมหากัปปีนเถระพร้อมทั้งบริวาร สดับพระธรรมเทศนาที่พระศาสดาทรงขยายแก่หญิงเหล่านั้นแล้ว ก็ได้บรรลุพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย ในขณะนั้นพระศาสดาทรงแสดงภิกษุเหล่านั้นผู้บรรลุพระอรหัตแล้ว แก่หญิงเหล่านั้น

ได้ยินว่า ในขณะที่หญิงเหล่านั้นมานั้นเทียว จิตของพวกเธอไม่เพียงมีอารมณ์เป็นหนึ่ง เพราะเห็นสามีของตน ๆ ทรงผ้าย้อมน้ำฝาด มีศีรษะโล้น เพราะเหตุนั้น หญิงเหล่านั้น จึงไม่เพียงอาจเพื่อบรรลุมรรคผลได้ เพราะฉะนั้น ในเวลาหญิงเหล่านั้นตั้งมั่นอยู่ในศรัทธาอันไม่หวั่นไหวแล้ว พระศาสดาจึงทรงแสดงภิกษุเหล่านั้น ผู้บรรลุพระอรหัตแล้ว แก่หญิงเหล่านั้น แม้หญิงเหล่านั้น เห็นภิกษุเหล่านั้นแล้วมัสการด้วยเบญจางคประดิษฐ์แล้ว กล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ กิจบรรพชิตของท่านทั้งหลายถึงที่สุดก่อน” ดังนี้แล้วถวายบังคมพระศาสดา ยืนอยู่ ณ ส่วนข้างหนึ่ง แล้วทูลขอบรรพชา

อาจารย์บางพวกกล่าวว่า “ได้ยินว่า เมื่อหญิงเหล่านั้นกราบทูลอย่างนั้นแล้ว พระศาสดาทรงดำริการมาของพระอุบลวรรณาเถรี”

แต่พระศาสดาตรัสกะอุบาลีกาเหล่านั้นว่า “ท่านทั้งหลายพึงไปสู่กรุงสาวัตถี บรรพชาในสำนักแห่งภิกษุณีเถิด” อุบาลีกาเหล่านั้น เทียวจาริกไปโดยลำดับ มีสักการะและสัมนะอันมหาชนนำมาในระหว่างทางเดินทางไปด้วยเท้าสิ้นหนทาง ๑๒๐ โยชน์ บวชในสำนักแห่งนางภิกษุณี ได้บรรลุพระอรหัตแล้ว แม้พระศาสดาก็ได้ทรงพาภิกษุพันรูป เสด็จไปสู่พระเชตวันทางอากาศนั้นแล

ได้ยินว่า ในภิกษุเหล่านั้น ท่านพระมหากัปปีนเถียวเปล่งอุทานในที่ทั้งหลายมีที่พักกลางคืนและที่พักกลางวันว่า “สุขหนอ สุขหนอ”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระมหากัปปินะ เทียวเปล่งอุทานว่า ‘สุขหนอ สุขหนอ’ ท่านเห็นจะกล่าวปรารภความสุขในราชสมบัติของตน”

พระศาสดารับสั่งให้เรียกพระมหากัปปินะนั้นมาแล้ว ตรัสถามว่า “กัปปินะ ได้ยินว่า เธอเปล่งอุทานปรารภสุขในกาม สุขในราชสมบัติจริงหรือ ?”

พระมหากัปปินะทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเจ้าย่อมทรงทราบ การเปล่งหรือไม่เปล่งปรารภกามสุขและรัชสุขนั้นของข้าพระองค์”

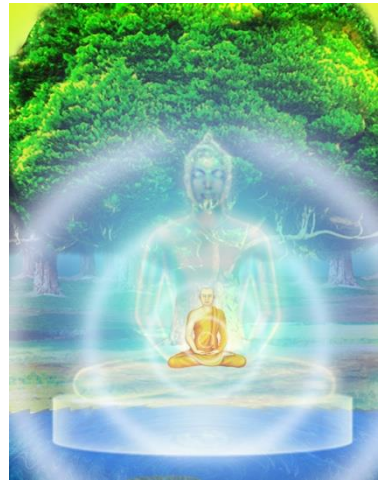
พระศาสดาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุตรของเราย่อมเปล่งอุทานปรารภสุขในกาม สุขในราชสมบัติ หามิได้ ก็แต่ว่า ความเอิบอิ่มในธรรม ย่อมเกิดขึ้นแก่บุตรของเรา บุตรของเรานั้นย่อมเปล่งอุทานอย่างนั้น เพราะปรารภอมตมทานิพพาน”

นักศึกษาก็เห็นว่าสาวกสาวิกบางพวกก็ได้สร้างบารมีกันเป็นทีม โดยชวนชนในครอบครัวและมิตรสหายได้สร้างบารมีร่วมกันจนชาติสุดท้ายก็ได้บรรลุผลสูงสุดในชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขได้ ซึ่งสามารถถือเอาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้ตามสมควรที่เดียว

๔.๕. การบำเพ็ญประโยชน์

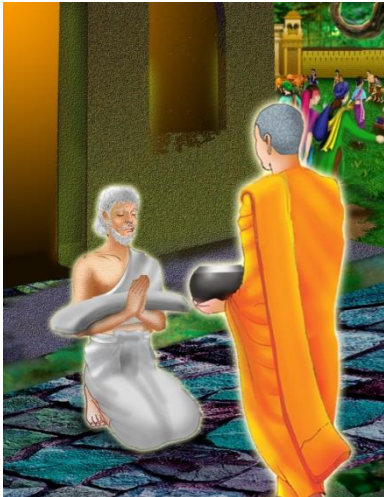
๑. เจริญสมาธิภาวนาหรือเข้าสมาบัติ

เวลาเข้ามีดึกภิกษุทำวัตรที่ลานเจดีย์ และลานโพธิ์แล้ว เข้าไปสู่เสนาสนะ นั่งตั้งใจทำความเพียรกำหนดกรรมฐาน หรือนั่งเข้าสมาบัติอันเป็นการเคารพในสมาธิ ซึ่งเป็นความมั่งคั่งสำหรับภิกษุ และเพื่อเตรียมกายใจเป็นเนื่อนาบุญให้แก่ชาวโลก เพราะความเป็นผู้มีจิตบริสุทธิ์ตามลำดับธรรมที่เข้าถึง

๒. เป็นเนื่อนาบุญโปรดสัตว์

จนถึงเวลาภิกษาจาร คือ เวลาบิณฑบาต ตั้งใจกำหนดสมาธินิมิตโดยเคารพ หรือเข้าสมาบัติ ในขณะที่รับภัตตาหารจากผู้ถวายในเวลาเช้า ชื่อว่า เคารพในบิณฑบาต และเพื่อเพิ่มท่อดารแห่งบุญอันไพบุลย์ให้แก่ผู้ถวายยิ่งขึ้นไป ดังพระสุภูติเถระเมื่อเที่ยวบิณฑบาตก็เข้าฌานแผ่เมตตาไปทุก ๆ บ้าน ออกจากฌานแล้วจึงรับภิกษา ด้วยคิดว่า โดยวิธีนี้ ทายกทั้งหลาย จักมีผลมาก เพราะฉะนั้น ท่านจึงชื่อว่า เป็นผู้เลิศกว่าทักชีเณรบุคคลทั้งหลาย

ส่วนเวลารายหลังฉันภัตตาหาร เธอกลับจากบิณฑบาตแล้วเข้าไปยังที่พักวัน ย่อมนั่งเข้าสมาบัติหรือแผ่อัปปมัญญาให้แก่ทายกทายิกาผู้ถวายทาน ตลอดจนแผ่ใจอันเกื้อกูลให้แก่สรรพสัตว์ในจักรวาลจนถึงเวลาเย็น ชื่อว่าตั้งใจกำหนดสมาธินิมิตโดยเคารพ ในเวลาเที่ยงวัน ยิ่งจิตท่านห่างไกลจากกิเลสมากเท่าไร ผลบุญอันไพบุลย์หาประมาณมิได้ เป็นไปเพื่อมนุษย์สมบัติ ทิพยสมบัติ และนิพพานสมบัติ ย่อมมีมากมายสุดจะประมาณได้

หนึ่ง เวลายืน เธอไหว้เจดีย์ ทำการบำรุงพระเถระ แล้วเข้าไปสู่เสนาสนะ ย่อมนั่งเข้าสมาบัติตลอดปฐมยาม ชื่อว่า ตั้งใจกำหนดสมาธินิมิตโดยเคารพ ในเวลายืน

ตัวอย่างเรื่อง ทานเม็มน้อยที่ให้ในทักษิณายบุคคลมีผลมาก

พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันกลันทกนิวาปสถานกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ในกรุงราชคฤห์มีครอบครัวหนึ่งเป็นอหิวาตกโรค คนในครอบครัวนั้นตายกันหมด เหลือหญิงคนหนึ่ง หญิงนั้น ทั้งเรือนและทรัพย์และข้าวเปลือกที่อยู่ในเรือนทั้งหมด กลัวมรณภัย หันไปทางช่องฝาเรือน หดที่ฟุ้ง ไปเรือนของคนอื่น อยู่ข้างหลังเรือนของเขา พวกผู้คนในเรือนนั้นคิดสังสาร ให้ข้าวต้มข้าวสวยและข้าวตัง เป็นต้น ที่เหลือในหม้อข้าว เป็นต้น แก่นาง นางเลี้ยงชีวิตอยู่ด้วยข้าวตังของผู้คนเหล่านั้น

สมัยนั้น ท่านมหากัสสปะ **เข้านิโรธสมาบัติ ๗ วัน** ออกจากนิโรธนั้นแล้วคิดว่า วันนี้เราจักอนุเคราะห์ใคร ด้วยการรับอาหารหนอ จักเปลื้องใคร จากทุกข์และจากทุกข์ เห็นหญิงนั้นใกล้ตาย และกรรมของนางที่น่าจะไปนรก และโอกาสแห่งบุญที่นางได้ทำแล้ว คิดว่า “เมื่อเราไป หญิงคนนี้จะจกถวายข้าวตังที่ตนได้แล้ว เพราะบุญนั้นนั้นแหละ นางจักเกิดในเทวโลกชั้นนิมมานรดี เมื่อเป็นดังนั้น เอาเถิดจ้ะเราจักช่วยนางจากการตกนรก ให้นางสำเร็จสวรรค์สมบัติ” ดังนี้ ในเวลาเช้า นุ่งแล้วถือเอาบาตรและจีวรไป เดินมุ่งหน้าไปยังที่อยู่ของนาง

ครั้งนั้นท้าวสักกะ จอมทวยเทพจำแลงเพศ [ปลอมตัว] น้อมอาหารทิพย์หลายรสมีแกงและกับหลายอย่างเข้าไปถวาย พระเถระรู้ชื่อนั้น ได้ห้ามว่า “ท่านท้าวโกสิยะ พระองค์ได้ทรงทำกุศลไว้แล้ว เหตุอะไร จึงทรงทำอย่างนี้ ขอพระองค์โปรดอย่าได้แย่งสมบัติของคนเข็ญใจยากไร้เลย” จึงยืนอยู่ข้างหน้าของหญิงนั้น

นางเห็นพระเถระแล้ว คิดว่า พระเถระนี้เป็นผู้มีอำนาจใหญ่ในที่นี้ที่ไม่มีของกิน หรือของเคี้ยว ซึ่งควรถวายแก่พระเถระนี้ เพียงนำข้าวข้าวตังอันจีตเย็นไม่มีรสกลิ่นไปด้วยหญ้าและผงธุลี ซึ่งอยู่ในภาชนะสกปรกนี้ เราไม่อาจจะถวายแก่พระเถระเช่นนี้ได้ จึงกล่าวว่า “ขอท่านจงโปรดสัตว์ข้างหน้าเถิด” พระเถระยืนนิ่งไม่ยับยั้งแต่ข้างเดียวผู้คนอยู่ในเรือนนำภิกขาเข้าไปถวาย พระเถระก็ไม่รับ หญิงเข็ญใจนั้นรู้ว่าพระเถระประสงค์จะรับเฉพาะของเรา จึงมาในที่นี้ก็เพื่ออนุเคราะห์เราเท่านั้น มีใจเลื่อมใส เกิดความเอื้อเฟื้อ ก็เกลี้ยข้าวตังนั้นลงไปในบาตรของพระเถระ

พระเถระแสดงอาการว่าจะฉัน เพื่อให้ความเลื่อมใสของนางเจริญเพิ่มขึ้น ผู้คนอุปาสนะแล้ว พระเถระก็นั่งบนอาสนะนั้นฉันข้าวตังนั้น ดื่มน้ำแล้วชักมือออกจากบาตร ทำอนุโมทนา กล่าวกะหญิงเชิฐุใจนั้นว่า “ท่านได้เป็นมารดาของอาตมาในอัตภาพที่สามจากนี้” ดังนี้แล้วก็ไปนางยังความเลื่อมใสให้เกิดในพระเถระยิ่งนัก ทำกาละตายไปในยามต้นแห่งราตรีนั้นแล้ว ก็เข้าไปอยู่ร่วมกับเหล่าเทพนิมมานรดี

ครั้งนั้นท้าวสักกเทวราชทรงทราบว่างานทำกาละแล้ว ทรงรำพึงอยู่ว่า “นางเกิดที่ไหนหนอ” ไม่ทรงเห็นในดาวดิงส์ จึงเข้าไปหาท่านมหากัสสปะในยามกลาง [เที่ยงคืน] แห่งราตรี เมื่อถามถึงสถานที่เกิดของหญิงนั้นได้ตรัสคาถา ๒ คาถาว่า

เมื่อพระคุณเจ้า เทียวไปบิณฑบาตยืนนิ่งอยู่
หญิงผู้ใด เชิฐุใจยากไร้ อาศัยชายคาเรือนคนอื่น
เลื่อมใสแล้วถวายข้าวตังด้วยมือตนเองแก่พระคุณเจ้า
หญิงผู้นั้นละกายมมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นไหนหนอเจ้าข้า
ลำดับนั้น พระเถระเมื่อทูลคำตอบโดยทำนองที่ท้าวเธอทูลถามแล้วนั้นแล ได้ทูลบอก
สถานที่บังเกิดของหญิงนั้นแก่ท้าวสักกะนั้นว่า

เมื่ออาตมาเทียวไปบิณฑบาตยืนนิ่งอยู่ หญิงผู้ใดเชิฐุใจยากไร้
อาศัยชายคาเรือนคนอื่น เลื่อมใสแล้วถวายข้าวตังด้วยมือตนเองแก่อาตมา
หญิงผู้นั้นละกายมมนุษย์แล้ว เคลื่อนพ้นจากความลำเค็ญนี้แล้ว
หวยเทพมีฤทธิ์มาก ชื่อชั้นนิมมานรดีมีอยู่ หญิงผู้ถวายเพียงข้าวตังนั้น
ก็บังเกิดอยู่ในสวรรค์ชั้นนิมมานรดีนั้น
ท้าวสักกะ สดับว่าทานของหญิงนั้นมีผลใหญ่ และมีอานิสงส์ผลใหญ่แล้ว เมื่อทรง
สรรเสริญทานนั้นอีก จึงตรัสว่า

น่าอัศจรรย์จริงหนอ ทานที่หญิงผู้ยากไร้ตั้งไว้ดีแล้ว
ในพระคุณเจ้ากัสสปะ ด้วยไทยทานที่นางนำมาจากผู้อื่น
ทักษิณายังสำเร็จผลได้จริงหนอ ข้อที่นารีผู้งามทั่วสรรพางค์
สามีมองไม่เจ็ด ได้รับอภิเษกเป็นเอกอัครมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ
ก็ยังไม่เท่าเลี้ยวที่ ๑๖ ของอจาหมทานนี้ [ถวายข้าวตัง]

ทองคำร้อยนิกะ ม้าร้อยตัว รถเทียมม้าอัครร้อยคัน
หญิงสาวผู้สวมกุณฑลมณีจำนวนแสนนางก็ยังไม่เท่าเลี้ยวที่ ๑๖
ของอจาหมานนี้ พระยาช้างตระกูลเหวตะ มังงอน มีกำลัง
และว่องไว มีสายรัดทองคำ มีตัวใหญ่ มีเครื่องประดับเป็นทอง
ร้อยเชือก ก็ยังไม่เท่าเลี้ยวที่ ๑๖ ของอจาหมานนี้

ถึงแม่พระเจ้าจักรพรรดิ ทรงครองความเป็นเจ้า
ทวีปใหญ่ทั้งสี่ ก็ยังไม่เท่าเลี้ยวที่ ๑๖ ของอจาหมานนี้

๓. แสดงธรรมเผยแผ่

ในระหว่างวันท่านย่อมหาโอกาสแสดงธรรม เพื่อปิดทางอบาย เปิดทางสวรรค์และพระ
นิพพานให้แก่ชาวโลก เพื่อมุ่งให้เขาปฏิบัติเพื่อ
ความพ้นทุกข์ในสังสาร มุ่งไปสู่พระนิพพานอัน
เป็นบรมสุข มิใช่แสดงธรรมเพื่อโลกามิส โดยหวัง
ชื่อเสียง หรือเพื่อมาอุปถัมภ์บำรุงตนอย่างเดียว
เหมือนดังพระสุภูติเถระ เมื่อท่านแสดงธรรม
ย่อมแสดงธรรมไม่เจาะจงตามท่านองที่พระ
ศาสดาทรงแสดงแล้ว ฉะนั้น ท่านจึงได้นามว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุผู้อยู่โดยไม่มีข้าศึก

นอกจากนี้พระผู้มีพระภาคยังตรัสกาล ๔¹ สำหรับให้ภิกษุประพฤติกันดังนี้

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กาล ๔ นี้ อันบุคคลบำเพ็ญโดยชอบเปลี่ยนแปลงโดยชอบอยู่
ย่อมจะยังบุคคลให้ถึงความสิ้นอาสวะโดยลำดับ กาล ๔ คืออะไร คือ

๑. พังธรรมตามกาล ๒. สนทนาธรรมตามกาล
๓. ทำสมณะตามกาล ๔. ทำวิปัสสนาตามกาล

นี่แลกาล ๔ บุคคลบำเพ็ญโดยชอบ เปลี่ยนแปลงโดยชอบอยู่ ย่อมจะยังบุคคลให้ถึง
ความสิ้นอาสวะโดยลำดับ...ฯ...”

¹ อจ.จตุก.พุดิยกาลสูตรที่ ๗ 35/364